

Turizmus

Félig tele vagy félig üres?

Turizmus szektort érintő klímaalkalmazkodási kérdések vizsgálata a Nyugat-Balatoni térségben

Ma világszerte ugyanúgy, mint Magyarországon, alapvető kihívás a kisebb, speciális adottságokkal és jellemzőkkel bíró területi egységek klímatudatosságának erősítése, helyi alkalmazkodási megoldásainak fejlesztése. A közvetlenül, vagy közvetve a klímaváltozáshoz köthető folyamatok az egyéni – keresleti és kínálati oldali – döntésekre, az ágazat versenyképességére már ma is hatással vannak és ez a folyamat a jövőben tovább erősödhet. Az éghajlati változásoknak számos turisztikai desztináció, így a kutatásaink fókuszában álló Nyugat-Balatoni térség is kitétt: a vízparti üdülőturizmus mellett a vízi- és horgászturizmus, a városlátogató turizmus vagy az ökoturizmus érintettsége is vitathatatlan, de a jeges sportok révén a téli turizmus is érintett. Primer kutatásunk alapját a vizsgált térség turisztikai szereplőivel folytatott strukturált szakmai interjúk, terepi munkák és esettanulmányok feltárása adták.

A kutatás több részterületre fókuszált: egyrészt a térségben érzékelt, tapasztalt klímahatásokra; a tapasztalt jelenség a turizmus szektor kínálatára, a térség forgalmára vagy éppen a szezon hosszának alakulására gyakorolt hatására; továbbá, hogy milyen alkalmazkodási válaszok jelennek meg, illetve vannak tervben a jövőben a témakör kapcsán. A klímavál-

tozás egyes napjainkban érzékelhető és a jövőben várhatóan felerősödő folyamatok jelentős kihívásokat hordoznak.

Kutatásunk célja hozzájárulni a turizmus szektor klímabarát irányba való elmozdulásához, ahol az ágazat tudatosan számol az éghajlat változásaival és felkészül ennek kedvező és kedvezőtlen következményeire egyaránt. (A témakörbe vágó, az akkori egész Balaton Régióra (BKÜ-re) kiterjedő korábbi szociológiai kutatások eredményeit a Comitatus négy évvel korábban, a tavaszi tematikus számában publikálta. Ld. LEVELEKI, AGG szerk. 2015., de tanulmánykötetben is megjelent a kutatás lényege, vö.: LEVELEKI, AGG, ALBERT, DOMBI 2015. A teljes zárótanulmány pedig 2016-ban került fel a netre: LEVELEKI, DOMBI szerk. 2016., bár az a kutatás csak érintőlegesen foglalkozott turisztikai kérdésekkel, annál inkább a klímaváltozás társadalmi hatásaival – a főszerk. megj.)

Kulcsszavak: klímaalkalmazkodás, turizmus, Nyugat-Balatoni térség

Bevezetés

Az éghajlat egyes elemeinek érezhető és feltelezett változásai amellelt, hogy a tudomány és a világpolitika egyik központi kérdésévé váltak, a mindennapokban is foglalkoztatják az embereket magánszemélyként, termelő szervezetként, szolgáltatóként, vagy éppen a szabadidőt kellemesen eltölteni vágyó turistaként. Az egyensúlyukat

vesztő globális folyamatok és áramlások eredményeként a felmelegedés mellett az időjárás is egyre szélsőségesebbé válik: növekszik az özvízszertű esőzések, hó-, jég- és szélviharok gyakorisága és intenzitása, emelkedik a hőségnapok száma és csökken a fagyos napoké, megváltozik az évszakok jellege. Egyes - már napjainkban is tapasztalható és a jövőbeni előrejelzések szerint várhatóan felerősödő - folyamatok a turisztikai szektor szereplői számára is jelentős kihívásokat hozhatnak.

Ahogy arra több kutatás (MARTON et al. 2018 a. 12.; 2018 b. 312.; RUTTY - SCOTT 2014. 346.; LŐRINCZ - RAFFAY, 2014. 75.) is ráirányítja a figyelmet, a turisztikai termékek zöme adott időjárási körülményhez kötődik. Ezek változásával egyes termékek népszerűségükből sokat veszíthetnek, akár egy-egy desztináció imázsa is sérülhet. Extrém körülmények között pedig teljes látogatóvonzási képességüket is elveszíthetik. MALOTA (2013) és KELLER (2017) felhívják a figyelmet arra is, hogy a kedvezőtlen, vagy a megszokottól nagyon eltérő időjárási elemeket a „kulturális sokk” egyik leglényegesebb elemeként is számon tartják.

Az éghajlati változásoknak számos turisztikai desztináció, így a kutatásaink fókuszában álló Nyugat-Balaton térség is kitett. NÉMETH (2018), valamint CZIRA et al. (2018) szerint a klasszikus nyaralóturizmus keresletének alakulásában a klímaváltozás által érintett tényezők kulcsfontosságúak. A vizsgált területet érintően a vízparti üdülturizmus mellett a vízi- és horgászturizmus, a városlátogató turizmus vagy az ökoturizmus érintettsége is vitathatatlan, de a jeges sportok révén a téli turizmus is érintett. A közvetlenül, vagy közvetve a klímaváltozáshoz köthető folyamatok (például a tartós hóhullámok, vagy éppen az évszakok jellegének változása) az egyéni - keresleti és kínálati oldali - döntésekre, az ágazat a versenyképességére már ma is hatással vannak és ez a folyamat a jövőben tovább erősödhet. A kapcsolódó tervezési-, elemzési-, szervezési-, döntés-előkészítési- és támogatási folyamatok egyre inkább felértékelődnek. Rendkívül előremutató az Országos Vízügyi Főigazgatóság és a Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság 2017-ben indult projektje, mely az éghajlatváltozás Balatonra gyakorolt hatásai kapcsán a víz-

készlet, a vízminőség, az élővilág, valamint a vízszintszabályozás kérdésköreit, a kapcsolódó kihívásokat helyezi fókuszba. BARANYAI – VARJÚ (2017.160.), valamint GÁTI – KOLOS (2012. 91.) tágabb témakört érintő területi sajátosságokat, fejlesztéspolitikákat feltáró kutatásai is megerősítik: a klímaalkalmazkodási, klímavédelmi szempontok fejlesztési elképzelésekbe történő beépítése napjainkban nélkülözhetetlen, tovább nem halogatható feladatként jelentkezik. KÁTAY– NAGY (2009. 216.) felhívja a figyelmet arra a tényre, hogy a turisztikai szektor fejlődéstörténete során mindig nyitott volt az innovációra, a kutatás-fejlesztés eredményeinek gyakorlati adaptálására. LŐKE et al. (2008. 91.) szerint az idegenforgalmi szakemberekben a környezettudatosság korábban szerényebb érdeklődést váltott ki, de napjainkra felismerték, hogy a környezetvédelem egyes pillérei – így például a kiadásokat is kímélő energiatakarékosság és a megújuló energiaforrások hasznosítása – jelentős versenyképességet javító tényezővé válhatnak. Emellett maguk a turisták is egyre nyitottabbá válnak a fenntarthatóság jegyeit hordozó turisztikai termékekre (ERNSZT 2017. 56., THUOT et al. 2010. 76.).

A Balaton üdülőtérülete Magyarország kiemelt vendégvonzó desztinációja, melyből jelentős részt vállal az általunk vizsgálat alá vont Nyugat-Balaton térség is. Az éghajlatváltozáshoz történő alkalmazkodás, a klímaváltozás hatásaival szembeni reakcióképesség megteremtése a vizsgált térségben is nélkülözhetetlen annak érdekében, hogy a desztináció továbbra is vonzó, és nem utolsó sorban élhető maradjon.

A kutatás célja, módszerei és helyszíne

A tágabb értelemben vett kutatás alapját a „Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszer (NATÉR) továbbfejlesztése” című projekt „A turizmus szektor sérülékenysége” munkacsomagjának részeként megvalósuló vizsgálatok képezték. A kutatás alappillérei egyes kiválasztott, jellemző turisztikai termékcsoportokkal bíró fogadótérségek voltak, melyekben helyi szintű empirikus kutatások, esettanulmányok és terepi munkák segítik a témakör feltárását. Jelen tanulmány a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet nyugati térségének turizmus szektort érintő klímaalkalmazkodási kérdéseit veszi górcső alá.

A BALATON FEJLESZTÉSI TANÁCS (2014. 13.) tanulmányában felhívja a figyelmet arra, hogy Balaton térségre vonatkozó kutatások, indikátorok meghatározása és gyűjtése nagyobb kihívást jelent, mint más hazai területi stratégiák esetében. Ennek több oka van: az egyik, hogy a Balatoni Kiemelt Üdülőkörzet (BKÜ) nem hozható egy szintre a statisztikai adatgyűjtés terület-egységeivel (járás, megye, régió). Előzőek figyelembevételével a kutatási terület lehatárolásának alapját az Üdülőkörzet nyugati térségének határai, valamint a területén található járáások határai adják. Ennek megfelelően a vizsgált Nyugat-Balaton térség lehatárolásunk szerint a Fonyódi-, Keszthelyi-, Marcali-, Nagykanizsai és Tapolcai járásokon belül a Balaton Kiemelt Üdülőkörzethez tartozó településeket foglalja magába. A rész-térség turizmus típusai közt kulcsszerepet kap a vízparti üdülőturizmus, a gyógy- és wellness turizmus, a bakancsos és természetjáró turizmus, a kerékpáros turizmus, valamint a bor- és gasztronómiai turizmus.

A 2018 őszen lezajlott primer kutatás alapját a turisztikai szereplőkkel folytatott strukturált szakmai interjúk adták. A térségben folytatott terepi vizsgálatok, helyszíni interjúk, beszélgetések során kiemelt cél volt a desztináció turisztikai szektorának lehető legteljesebb körű leképezése, a klímaváltozási hatások megtapasztalása és a lehetséges alkalmazkodási válaszok kapcsán is potenciálisan aktív szereplők felkeresése. Előzőek figyelembevételével a kutatás ezen fázisában 4 fő célcsoport került beazonosításra és megkeresésre az alábbiak szerint.

Szállásadással, vendéglátással foglalkozó vállalkozások kategóriában 17 interjú készült. Fontos vizsgálati részcélként szerepelt a spektrum egészének lefedése, így a magánzálláshelyektől, a panziókon át egészen a 4 csillagos szállodákig bezárólag több típus is megkerdezésre került.

A turizmus kínálatának legfontosabb elemei között a jelentősebb, kiemelt attrakciók üzemeltetőinek, fenntartóinak témakört érintő nézőpontjainak feltárása 9 fő lekérdezésével történt: többek között múzeumok, kulturális intézmények, gyógyfürdők vezetői, témakörben érintett munkatársai kerültek megkeresésre.

Önkormányzati vezetőkkel, a vizsgált témakörben érintett hivatali dolgozókkal szintén készültek interjúk. A 9 megkeresés érintette a turisztikailag frekvenciált, természeti értékekben is gazdag part menti településeket és a háttértelepüléseket is.

Helyi és térségi turisztikai szervezetek közül 7 szervezet képviselője került megkeresésre, figyelembe véve, hogy a turizmus szektor helyi irányítása, koordinálása az önkormányzatok mellett a turisztikai desztinációmenedzsment-szervezetek (továbbiakban: TDM) és a Tourinform irodák által is ellátott feladat.

Az elkészített 42 darab interjú során számos máshol, mások által korábban nem gyűjtött adat, egzakt módon, statisztikailag nem nyomon követhető „soft” információ megismerésére nyílt lehetőség. Mindez további szekunder adatgyűjtéssel és elemzéssel, valamint terepi bejárásokkal egészült ki. A kutatás több részterületre fókuszált: egyrészt a térségben érzékelt, tapasztalt klímahatásokra, valamint arra, hogy milyen hatással bír a tapasztalt jelenség a turizmus szektor kínálatára, a térség forgalmára, a szezon hosszának alakulására. Továbbá, hogy a témakört érintően milyen alkalmazkodási, felkészülési válaszok jelennek meg, illetve vannak tervben a jövőben a turizmus szektor érintett szereplőinél. Kutatásunk célja hozzájárulni a turizmus szektor klímabarát irányba való elmozdulásához, ahol az ágazat tudatosan számol az éghajlat megváltozásával és felkészül ennek kedvező és kedvezőtlen következményeire egyaránt. A továbbiakban vizsgálataink legfontosabb eredményei kerülnek bemutatásra.

A problémakör általános ismerete, a klímaváltozáshoz köthető, érzékelhető hatások a térségben

A klímaváltozás problémakörének általános ismeretéről, a turizmusra gyakorolt befolyásáról a vizsgált térségben megkerdezettek mindegyike hallott, túlnyomórészt tisztában vannak a fogalomkörrel. Több esetben azonban az az érdekes kettősség is érződött, hogy bár hatásait tapasztalják, érzik, mégis számos esetben egyfajta „távolli” dologként tartják számon a kihívást, melyre ők maguk kevesebb ráhatással lehetnek. A kérdések előrehaladtával azonban kirajzolódott, hogy bár számos esetben nem is feltétlenül tudatosan, de mégis „napi szinten” érinti és foglalkoztatja

őket a témakör és közvetlenül, vagy közvetetten tesznek ellene, alkalmazkodnak hozzá. Az egyes megkérdezettek napi munkáját, tevékenységét érintően a klímaváltozás kérdésköre 1-től 5-ig (1-egyáltalán nem fontos; 5-kiemelten fontos) terjedő Likert-skálán a közepesen fontos és a kiemelten fontos válaszlehetőségek közt egyenletesen oszlott el a válaszokban. A kutatás által érintett négy célcsoport közül az önkormányzatoknál szinte egyöntetűen az ötös fokozatot (kiemelten fontos) jelölték meg. Ez nagy valószínűséggel azzal a ténnyel hozható összefüggésbe, hogy a településüzemeltetés, fenntartás összetett feladatai (például zöld területek fenntartása, ingatlanfenntartás, csapadékvíz elvezetés, viharok, egyes turisztikai attrakciók fenntartása) kapcsán a mindennapokban erőteljesebben érzékelhetők a klimatikus változások. Ezzel szemben például a turisztikai/TDM szervezetek – ahol a válaszok az egyes és ötös kategóriák közt szinte egyenletesen oszlottak el – munkájuk jellegéből, területi elhelyezkedésükből adódóan nem, vagy éppen eltérő módozatokban érzékelik a vizsgált folyamatokat.

A klímaváltozáshoz köthető, a mindennapokban tapasztalható időjárási elem-változásokat nyitott kérdéssel vizsgáltuk. Ennek kapcsán a megkérdezettek a következőket emelték ki.

Az időjárási jelenségek egyre inkább a szélsőségek irányába tolódnak el, számos esetben bizonytalanságok lépnek fel.

Az extrémítás a szezon egészét és a rövidebb időszakokat tekintve is jelen van, a tartósan száraz időszakok és az intenzív esőzésekkel járó viharok váltakoznak.

Érezhetően magasabb a hőségnapok száma, a tartós kánikula.

A csapadék ritkábban esik, de egyszerre több lezúdul, gyakran erős viharokkal társul.

Az évszakok átalakulnak, szinte két évszakraól beszélhetünk: enyhe, hó nélküli telekről és melegebb és hosszabb nyarokról. A forró nyári időszakokat heves özvízszerű esőzések szakítják meg.

A telek is melegebbek, tartósabb hótakaró régóta elmarad. Az átmenet a tél és nyár közt jelentősen lerövidült. Szeptemberben például a gyakran tapasztalható magas hőmérséklet, a nyári időszaknak megfelelő meleg.

A fenti összesített vélemények mellett többen kiemelték, hogy változékonyság érezhető, de nem egyértelműek a tapasztalt folyamatok és az összefüggések, vagyis természetesen nem írható minden a klímaváltozás számlájára. Többen képviselték azt a nézőpontot is, mely szerint drasztikusan nem érezhető a klímaváltozás hatása. Egy szintén érdekes megközelítés szerint nem kimondottan a csapadék, vagy a hőmérséklet szélsőségei, hanem azok rövid időn belüli változásai tekinthetők új jelenségnek. (Hasonló eredményre jutott a BKÜ lakossági mintáján a 2014-es véleménykutatás is ld. AGG – CSAPÓ 2015. – a főszerk. megjegyzése.)

A térség turizmusára gyakorolt közvetlen és közvetett hatások

A térség forgalmára, a szezon hosszának alakulására, turizmus szektor kínálatára vonatkozó válaszok is figyelemreméltó eredményeket hoztak a vizsgált témakörben, melyek a következők szerint összegezhetők.

Az önkormányzatok és a turisztikai szervezetek beszámolóí alapján a hőségnapokon (kiemelten az ezzel érintett hétvégéken) a strandok „teltházások”, viszont rossz idő esetén a partközeli és háttértelepüléseken azonnal megjelennek a kirándulócsoporthoz és keresik az egyéb szabadidőeltöltési lehetőségeket. A tapasztalatok szerint a fürdőzésre nem, vagy kevésbé alkalmas kedvezőtlen időjárás egyes más jellegű turisztikai attrakcióknál számos esetben túlszűfolttságot eredményez.

Mind a szálláshely szolgáltatók, mind pedig a turisztikai attrakciók üzemeltetői beszámoltak arról, hogy a hirtelen változások, a kiszámíthatatlan szélsőségek általában negatívan befolyásolják a turizmust, nehezebbé teszik a tervezést, az éves, szezonális és a napi munkamenetet is.

A szélsőséges időjárás problémákat és új kihívásokat eredményezhet: többen kiemelték, hogy a kiszámíthatatlanabb időjárás hatással van a foglalásokra, lemondásokra is. Kritikus időjárási események mellett a településeknek többféle attrakciót kell felvonultatnia annak érdekében, hogy megőrizték vonzerejüket.

Az évszakok jellegének átalakulásával egy elnyújtott szezonról beszélhetünk, így jelentős változásoknak lehetünk tanúi. A június–augusztus közötti főszezon (strand és üdülőszezon) az

időjárás függvényében egyre inkább kiegészül a kora tavaszi és a szeptemberi hónapokkal. A szezonhossz változásával egyértelműen lehet kalkulálni a vélemények alapján, de az elő- és utó-szezon más jellegű attrakciókat kíván.

Egyes nézőpontok szerint a kora tavaszi és az őszi időjárás jelentősen befolyásolja az utazási kedvet, de a térség turizmusa sokkal inkább a nyárhoz és az ünnepekhez kötődik, illetve a hosszú hétvégék köré épül. Az iskolakezdés szintén erősen befolyásoló tényező.

A környék gyógyfürdőinél sokkal inkább egész éves szezonról lehet beszélni. Ezen esetekben egész évben működő idegenforgalmi attrakciókról van szó, időjárás iránt kevésbé érzékeny, az ide látogatók kedvezőtlenebb időjárási körülmények között is megtalálják számításait, élvezhetik az egyes szolgáltatásokat. Ebből a nézőpontból – vizsgált témakört érintően – a gyógyfürdők egyfajta kiszámítható, „kockázatmentes” pontként is szolgálják a térség turizmusát. A korábban említett túlszűfoltosság azonban számos esetben (például a parti fürdőzésre nem alkalmas időjárás) ezeken a helyszíneken is jelen van, és kihívásokat is eredményez a napi üzemeltetésben.

Rendezvények tekintetében mind a települési önkormányzatok, mind pedig a TDM szervezetek kiemelték, hogy bár a szabadtéri rendezvények szervezése mindig kockázatosabb volt ez ma még a korábbiaknál is nagyobb körültekintést igényel. A kiszámíthatatlan, kedvezőtlen időjárás miatt több rendezvényt is le kellett mondani, vagy átstrukturálni az utóbbi években.

A fenti véleményeken és megközelítéseken túl többen kiemelték, hogy a klímaváltozás tekintetében a térségben még nem érezhető olyan mértékű változás, amely érdemben befolyásolná az itteni mindennapokat, a vizsgált térség turisztaforgalma a szezonban stabilan magas. Számos nézőpont szerint a térség turizmusára több tekintetben kiemelt hatással van az időjárás, de az elmúlt időszakban tapasztalt forgalomnövekedésnek nem az időjárási elemek kedvező változása (például hőségnapok számának emelkedése), sokkal inkább a széles programkínálat, a belföldi gazdaság erősödése, az Európán belüli, biztonságos utak felértékelődése, a minőségi szolgáltatások számának emelkedése a fő mozgatói. Ennek ellenére a változó klíma számos kedvező, vagy

éppen kedvezőtlen hatással is bír, amely változásokat, azok lehetséges forgatókönyveit akár rövidebb, akár hosszabb távon, gazdasági-, társadalmi-, környezeti szempontból is érdemes vizsgálni a jövőben.

Klímaváltozási hatásokra adott válaszok a térség turizmusában

A kutatás lényegi elemét képezte a meglévő, illetve a jövőben tervezett potenciális alkalmazkodási megoldások vizsgálata. A lehetséges válaszlehetőségek kapcsán más eszközök vannak az önkormányzatoknak, a TDM szervezeteknek és más nézőpontból szemlélik a folyamatokat az attrakciók üzemeltetői, a szálláshely- és egyéb szolgáltatók is. A stratégiai tervezés értelemszerűen az első két említett csoportnál kap erősebb relevanciát. A tervezés, termékfejlesztés, a konkrét alkalmazkodási megoldások, a szemléletformálás és a tematikus együttműködések kérdéskörben adott válaszok az alábbiak szerint összegezhetők.

Turisztikai tervek, stratégiák

Szinte minden megkérdezett településen és ezzel összhangban turisztikai, TDM szervezetenél léteznek turisztikai tervek, stratégiák, de a klímaváltozás témaköre egyelőre csupán érintőlegesen jelenik meg bennük: a fenntarthatósági kérdések szerepelnek a kapcsolódó anyagokban, de kimondottan a klímaváltozás témakörét kevés tervezési dokumentum érinti. A megyei fejlesztési dokumentumokat áttanulmányozva szintén hasonlóak a tapasztalatok. Előremutató, hogy többen jelezték: a jövőben szándék van települési klímastratégia elkészítésére, azonban a megkérdezettek túlnyomó része egy ilyen stratégia elkészítését pályázati forrás lehívhatóságának feltételéhez kötötte. Egybehangzóak voltak a vélemények abban a tekintetben, hogy az önkormányzatoknak jelenleg nincsen erre eszköztárája és felkészültsége.

Gyakorlati alkalmazkodási válaszok

A konkrét, gyakorlati alkalmazkodási válaszok általánosan minden megkérdezett szereplőnél (a TDM-ek esetében értelemszerűen „csak” a stratégiai gondolkodás, szemléletformálás részeként) megjelennek. A leggyakoribb említések között az árnyékolás, klimatizálás, szigetelés jelentőségének fokozódása, számos esetben megkerülhetetlensége szerepelt. Hőségnapokon a bevált gyakorlatok sze-

rint párapapuk, vízosztás jelen van. Előremutató, hogy az idősekre, egészségügyi problémákkal küzdőkre kiemelten koncentrálnak egyes településeken, így például hőségriasztás, tartós hőhullámok kapcsán. Előzőeken túl az alkalmazkodási válaszok közt az egyre tudatosabb növénytelepítés is előtérbe kerül. Települési szinten mindez a zöldfelületek fenntartásának kérdéskörével, komposztálással, vízrendezési feladatokkal (például záportározók kialakítása) egészül ki. Rendre előkerült az egyes érintettekél az energiahatékony megoldások tudatosabb tervezése (leggyakrabban a LED-es izzók alkalmazása), a fűtőkorszerűsítés, a megújuló energiaforrások (leggyakrabban a napfényes rendszerek), az anyag- és energiatakarékos megoldások témaköre. Ezek egyelőre elsősorban a gazdaságos üzemeltethetőség kapcsán kerülnek szóba, de az éghajlatváltozás kockázatainak csökkentésében egyre komolyabb szerephez kell, hogy jussanak a jövőben.

Termék- és szolgáltatásfejlesztés

A termék- és szolgáltatásfejlesztésben megjelenő, a témakört érintő változások desztinációs szinten a több lábbon állás megteremtésének kihívásaiban, szolgáltatói szinten pedig a saját attrakciók színesítésében jelennek meg. A szálláshelyeknél a kültéri és beltéri medencehasználat opciója jól kiegészíti egymást, de számos Balaton-parti strand (például Keszthely, Balatonyörök) is kültéri medence, gyermekpancsoló üzemeltetésével bővítette szolgáltatásait az elmúlt időszakban. Hasonlóképp, a játszótér, csúszda, röplabdapálya, tenisz, csónak, vízbicikli-kölcsönzés, a gyermek-animációs szolgáltatások fejlesztése szinte mindenhol folyamatos és közvetlenül vagy közvetett módon elősegítik az időjárástól függetlenebb szabadidő-eltöltés lehetőségeit.

Szemléletformálás

A szemléletformálási tevékenység, valamint a konkrét együttműködések a megkérdezettek összesített véleménye szerint elsősorban pályázatokhoz kapcsolódóan jelenik meg, illetve az az iskolai, óvodai programokhoz kapcsolható. Egy-egy konkrét dátum, jeles napok eseményei (például Európai Mobilitási Hét, Föld napja, Vízzilágnapja) ráirányítják a figyelmet a téma fontosságára. Néhányan egyes célcsoportok témakört

érintő fogadókészségének hiányát tapasztalták. Egyes helyeken, kimondottan ilyen témára fókuszáló attrakciók, tevékenységek esetében (például Balatoni Múzeum, Afrika Múzeum, Zalaerdő Zrt.) a szemléletformáló jelleg központi szerepet kap. Konkrét együttműködésekéről a klímaváltozás témakörét érintően kevesen számoltak be.

Vizsgálataink alapján kijelenthető, hogy a klímaváltozás hatásaira adott válaszok tudatosan vagy „öszönösen” egyre inkább megjelennek a vizsgált térségben. A stratégiai szintű tervezés az esetek nagy részében még gyerekcipőben jár, de kedvező folyamatokról, a témakör iránti érdeklődésről mindenképpen be lehet számolni. Az alkalmazkodás fő mozgatói elsősorban a gazdasági tényezők, illetve ezzel összhangban a fogyasztói igények kielégítése.

Következtetések, javaslatok

Alapvető kihívás a kisebb, speciális adottságokkal és jellemzőkkel bíró területi egységek klímatudatosságának erősítése, helyi alkalmazkodási megoldásainak fejlesztése. Az időjárás elemeinek jelenleg tapasztalt (tényekkel alátámasztható) és jövőben várható változásai hatással vannak a turizmus szektor számos szereplőjére is. Mindezt alátámasztották a Nyugat-Balaton térség turisztikai kínálati oldalának egyes kulcsszereplőit (önkormányzatok; helyi és térségi turisztikai szervezetek; turisztikai attrakciók üzemeltetői; szálláshely szolgáltatók és vendéglátóhelyek) érintő vizsgálataink is, melynek fókuszában a turizmus szektort érintő klímaalkalmazkodási kérdések álltak.

Kutatásaink tapasztalatait összességében a félig tele vagy félig üres pohár kérdésköre jellemzi leginkább. A félig tele, vagyis az optimista nézőpont alapján egyértelműen kijelenthető, hogy a megkérdezettek többsége szerint a klímaváltozás a térség turizmusában egy olyan - mind pozitívumokkal, mind pedig negatívumokkal bíró jelenség - amellyel érdemben foglalkozni kell, vagyis a témakör egyre inkább előtérbe kerül. A félig üres, pesszimista nézőpont szerint jócskán akad teendő a kérdéskört érintően még annak ismeretében is, hogy a stratégiai tervezés, a forráskeresés, a kapcsolódó beruházások, a ténylegesen hatékony szemléletformáló tevékenységek rendkívül komplex, újszerű feladatot jelentenek az érintettek számára.

A két nézőpont közül a szerzők félig telinek látják a (Balaton)vizes a poharat, hiszen mindenképpen bizakodásra adhat okot, hogy a vizsgált térségi szereplők, ha nem is feltétlenül minden esetben a klímaváltozással összefüggésben tudatosan, de számos esetben kézzelfogható módon elkezdtek az alkalmazkodás folyamatát. Ennek mozgatói ma még elsősorban a komfort-igények (például tudatosabb árnyékolástechnika), a takarékoság (például energiatakarékos izzók, megújuló energiarendszerek), de számos esetben fellelhető volt az a fajta cselekvés (például Balaton-parti strandon kültéri medence üzemeltetése), egy-egy rész megoldás (például tudatosabb növénytelepítés), a helyi értékek kiaknázása (például helyi termék piac üzemeltetése), amely a turizmus szektort érintő klímaalkalmazkodási kérdésekre adott tudatos válaszok alapját képezhetik. A témakört érintő jövőbeni kihívások megoldásához mind globális, mind pedig helyi szinteken Pan Gimun ENSZ főtítkr szavai kell, hogy kellő motivációt adjanak, mely szerint: nincs B-terv, mert nincs B-bolygó.

**NÉMETH KORNÉL¹ – CZIRA TAMÁS²
– SÜTŐ ATTILA³ – . PÉTER ERZSÉBET⁴
– DOMJÁNÉ NYIZSALOVSKAI RITA⁵**
Irodalomjegyzék

AGG Zoltán – CSAPÓ Dávid: Mennyire vagyunk „képben” az éghajlatváltozás kérdéseiben? Comitatus: Önkormányzati Szemle XXV.:(218) pp. 34-41. (2015)

BALATON FEJLESZTÉSI TANÁCS: Balaton Kiemelt Térség Fejlesztési Programja, szerk. Oláh Miklós, (2014) Balatoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft., 13.

BARANYAI Nóra – VARJÚ Viktor: A klímaváltozással kapcsolatos attitűdök területi sajátosságai, Területi Statisztika (2017) 57 (2. szám) 160-182.

CZIRA Tamás – SÜTŐ Attila – VÁSÁRHELYI Csenge: Térségi turisztikai sérülékenységvizsgálat lehetőségei Magyarországon és gyakorlati alkalmazás a pécsi járás példáján, szerk. Marton Zsuzsanna – Németh Kornél – Péter Erzsébet, III. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia Tanulmánykötete, Pannon Egyetem Nagykanizsai Kampusz, (2018) Zalakaros, 28.

ERNSZT Ildikó: Új egyezmény született, szerk. Keller Krisztina – Kiglics Norbert (2017) I. Új utak az egyházban Tudományos Konferencia Konferenciakötete, Nagykanizsa, 56.

GÁTI Mirkó – KOLOS Krisztina: Az elektronikus kereskedelem alkalmazása a hazai vállalatok körében - a piacorientáció és a marketing-környezet szerepe, Vezetéstudomány (2012) 43. (különszám), 91-97.

KÁTAY Ákos Loránd – Nagy László: Megújuló energiával fenntartható meleg fogadtatás a szállodaiparban. Szerk. Szabó Valéria – Fazekas István: Települési környezet, II. Települési Környezet Konferencia, Debrecen, (2009. november 27-28) 216-223.

KELLER Krisztina: A turizmusmarketing környezete, szerk. Lőrincz Katalin – Sulyok Judit, Turizmusmarketing, Akadémiai Kiadó, (2017) Budapest, 58.

LEVELEKI Magdolna – AGG Zoltán (szerk.): Az éghajlatváltozás társadalmi hatásai a Balaton térségében Veszprém: Comitatus Társadalomkutató Egyesület, (2015.) 88 p (Comitatus Önkormányzati Szemle 2015 évi tavaszi, tematikus száma.)

LEVELEKI Magdolna, AGG Zoltán, ALBERT József, DOMBI Gábor: A környezet-tudatosság és az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás társadalmi különbségei a Balaton térség állandó népessége körében In: Géczy János, András Ferenc (szerk.) Klímaváltozás, társadalom, etika . 174 p. Veszprém: Pannon Egyetem, Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar, Antropológia és Etika Tanszék,(2015) pp. 15-111.(ISBN:978-963-396-057-8)

LEVELEKI Magdolna – DOMBI Gábor (szerk.): Klímaváltozással kapcsolatos értékrend és attitűdvizsgálat: Kutatási zárótanulmány pp. 1-215 (2016)

LŐKE Zsuzsanna – KOVÁCS Ernő – BACSI Zsuzsanna: A turizmusipar szerepe a környezet fenntartható fejlődésében - Versenyképesség és felelősség egy zöld szállodában, Vállalati felelősségvállalás konferencia kiadványa, Széchenyi István Egyetem, Győr, (2008. szeptember 22.) 90-91.

LŐRINCZ Katalin – RAFFAY Ágnes: Éghajlatváltozás és turizmus: a hazai TDM szervezetek klímabarát tevékenysége = NFA Füzetek (Nem-

zeti Fejlesztési Alapítvány) Klímaváltozás és Turizmus 3. (2014) (2. szám) 75-88.

MALOTA Erzsébet: Kulturális sokk, szerk. Malota Erzsébet – Mitev Ariel: Kultúrák találkozása, Alinea Kiadó, Budapest, (2013) 1-284.

MARTON Zsuzsanna – BIRKNER Zoltán – KELLER Krisztina – BERKESNÉ RODEK Nóra: A turizmusbiztonságban rejlő marketing és menedzsment implikációk = Turizmus Bulletin 18 (2018a). (2. szám) 12-20.

MARTON Zsuzsanna – KELLER Krisztina – BIRKNER Zoltán: A turizmusbiztonság hatása a desztináció imázsra. szerk. Józsa László – Korcsmáros Enikő – Seres-Huszárik Enikő (2018b) A hatékony marketing: EMOK Nemzetközi Tudományos Konferencia konferenciakötete. Komárno, Szlovákia: Selye János Egyetem, 312-327.

NÉMETH Kornél: Magyarországi esettanulmány - A Nyugat-Balaton térség turizmus szektorát érintő klímaalkalmazkodási kérdései, (2018) 1-61.

RUTTY Michelle – SCOTT Daniel: Thermal range of coastal tourism resort microclimates = Tourism Geographies, An International Journal of Tourism Space, Place and Environment, (Volume 16.) (2014), Issue 3: Managing and Adapting to Global Change in Tourism Places, 346-363.

THUOT Lea – VAUGEOIS Nicole – MAHER Patrick: Fostering innovation in sustainable tourism = Journal of Rural and Community Development (2010), 5: 76-89.

Abstract

Half full or half empty? Climate adaptation issues affecting the tourism sector in the West-Balaton region

Today, both in Hungary and all around the world, the challenge is to raise the climate change awareness of local units with special features and characteristics and to develop local adaptation solutions. Direct or indirect processes related to climate change already affect the individual - demand and supply - decisions and the sector's competitiveness and this trend may further increase in the future. Climate change influences a number of tourist destinations, including the West-Balaton region, which is the focus of our research: besides waterfront tourism, water sports and fishing tourism, sightseeing tourism or ecotourism are also affected, and so is winter

tourism due to ice sports. Structured interviews with tourism professionals, fieldwork and case studies provided the basis of our primary research. The research focused on several sub-areas: on the one hand, the perceived climate effects in the area; the phenomenon experienced by the tourism sector, its impact on the region's turnover or the length of the season; in addition, what adaptation responses are emerging or are planned in the future concerning the issue. Some climate change processes perceived today and expected to intensify in the future pose significant challenges. The aim of our research is to contribute to the shift towards a climate-friendly tourism sector, where the industry deliberately considers climate change and prepares for its positive and negative consequences.

Keywords: climate adaptation, tourism, West-Balaton region

A szerzők és elérhetőségük

(1) Intézetigazgató, egyetemi docens, Pannon Egyetem, Nagykanizsai Kampusz, Alkalmazott Gazdálkodástani Intézet; e-mail: nemeth.kornel@uni-pen.hu

(2) Főosztályvezető, Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat, Nemzeti Alkalmazkodási Központ Főosztály; e-mail: czira.tamas@mbfsz.gov.hu

(3) Vezető tervező, Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat, Nemzeti Alkalmazkodási Központ Főosztály; e-mail: suto.attila@mbfsz.gov.hu

(4) Egyetemi docens, Pannon Egyetem, Nagykanizsai Kampusz, Alkalmazott Gazdálkodástani Intézet; e-mail: peter.erzsebet@uni-pen.hu

(5) Tanszékvezető, egyetemi docens, Eszterházy Károly Egyetem, Gazdaságtudományi Intézet; e-mail: nyizsalovszki.rita@uni-eszterhazy.hu

Köszönetnyilvánítás

A kutatás a NATÉR továbbfejlesztése című, KEHOP-1.1.0-15-2016-00007 azonosítószámú projekt keretében kidolgozott C3 „A turizmus szektor sérülékenysége” munkacsomag részeként valósult meg. Kedvezményezett: Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat/Nemzeti Alkalmazkodási Központ Főosztály.